

unicef

jokaiselle lapselle

LAPSEN OIKEUS!

– materiaali alakoulujen
ihmisoikeuskasvatukseen

2

OIKEUS OSALLISTUA JA VAIKUTTAA

Sisältö

Johdanto	3
1. Lapsen oikeus! –materiaalin esittely.....	3
2. Käyttöohjeet materiaalin 2. osaan: Oikeus osallistua ja vaikuttaa.....	4
3. Mikä lapsen oikeuksien sopimus?.....	6
4. Mikä ihmisoikeuskasvatus, mikä globaalikasvatus?.....	7
Kriittisen ihmisoikeuskasvattajan muistilista:.....	8
Mielipiteen ilmaisemisen ja vaikuttamisen harjoittelua sekä osallisuutta vahvistavia työtapaehtouksia	9
1. Näkemyspeukku (1.–6. Luokka)	9
2. Mielipidejana (1.–6. luokka).....	10
3. Väittely (1.–6. luokka)	11
4. Vinkkejä osallisuuden vahvistamiseen osana arjen koulutyötä.....	12
5. Mitä oikeuksia käsiteltäisiin? -monialaisen oppimiskokonaisuuden suunnittelua (1.–6. luokka)	14
6. Vaikuttamisen monet keinot -harjoitus ja työtapaehtouksia (4.–6. Luokka)	15
Lähteet, tietoa ihmisoikeuksista ja vinkkejä ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaaleihin	16
LIITTEET	18
Lapsen oikeuksien timantti -kortit (LIITE)	18
Vaikuttajan monet keinot -kortit (LIITE).....	19

Materiaali on tuotettu ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroin.
Työryhmä: Suomen UNICEFiltä Inka Kyllönen, Anna Veele, Annika Junnonaho, Mia Malama.
Kannen kuva: © UNICEF/Suomi 2018/Hanna-Kaisa Hämäläinen
Taitto: Point Panic Oy / Pauliina Lindholm
© Suomen UNICEF ry 2018
Kopiointi sallittu opetuskäyttöön

Johdanto

1. Lapsen oikeus! -materiaalin esittely

Lapsen oikeus! – materiaali alakoulujen ihmisoikeuskasvatukseen tukee uuden perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2014) mukaista ihmisoikeuskasvatusta ja laaja-alaista osaamista. Materiaalin tarkoituksena on edistää oppilaiden lapsenoikeusosaamista, etenkin vahvistaa taitoja ja tahtoa toimia sekä omien että muiden ihmisoikeuksien puolesta

Lapsen oikeus! -materiaali edistää opetussuunnitelman toteutumisen lisäksi YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen kirjattua valtion velvollisuutta huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet, sekä perusopetuslakiin kirjattua perusopetuksen tavoitetta edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja kasvattaa eettisesti vastuunkykyisiä oppilaita.

Lapsen oikeuksien tunteminen ja edistäminen ovat myös edellytys YK:ssa sovitun kestävän kehityksen ohjelman, **Agenda 2030:n, kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumiseksi.**

Lapsen oikeus! -materiaali muodostuu neljästä osasta, joissa on helposti ja nopeasti käyttöön otettavia harjoituksia. Harjoituksissa lapsen oikeuksia käsitellään toiminnallisesti ja monipuolisesti. Materiaalissa on harjoitusten lisäksi tietoa lapsen oikeuksien sopimuksesta ja ihmisoikeuskasvatuksesta, ihmisoikeuskasvattajan muistilista sekä vinkkejä ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaaleihin.

Lapsen oikeus! -materiaalin osat ja osissa olevat harjoitukset toimivat erinomaisesti yksittäisinä.

Materiaali toimii myös lapsen oikeuksien ympärille rakentuvan monialaisen oppimiskokonaisuuden, ”ilmiön”, suunnittelun ja toteuttamisen tukena. Opetuksen järjestäjä on velvoitettu vuosittain toteuttamaan yhden opetusta eheyttävän monialaisen oppimiskokonaisuuden, esimerkiksi opintojakson tai teemaviikon, jonka tavoitteena on tarkastella oppilaiden elämään ja yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä kokonaisuuksina ja oppiainerajat ylittäen. Suomen UNICEF suosittelee kouluja valitsemaan teemaksi lapsen oikeudet.

Ensimmäinen osa Lapsen oikeudet yleisesti johdattaa toiminnallisten harjoitusten ja keskustelutehtävien avulla ihmisoikeusajattelun periaatteisiin ja lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöön. Se on suositeltavaa käsitellä ensin.

Toinen osa Oikeus osallistua ja vaikuttaa liittyy lapsen oikeuksien sopimuksen perusperiaatteeseen, jonka mukaan lapsen näkemystä tulee kunnioittaa. Osaan on koottu harjoituksia, joiden avulla oppilaat harjoittelevat mielipiteen ilmaisemista, perustelemista ja toisten näkemysten kuuntelemista ja kunnioittamista. Lisäksi osassa on toimintatapaehdotuksia, joiden avulla oppilaat voivat harjoitella yhteiskunnallista vaikuttamista tai osallistua koulussa toteutettavan, lapsen oikeuksiin liittyvän, monialaisen oppimiskokonaisuuden suunnitteluun.

Kolmas osa Moninaisuus, yhdenvertaisuus ja oikeus syrjimättömyyteen liittyy lapsen oikeuksien sopimuksen syrjimättömyyden periaatteeseen. Osaan on koottu harjoituksia, joiden avulla kehitetään itsetuntemusta ja toisten kunnioittamista, ja ymmärretään jokaisen oikeus syrjimättömyyteen ja yhdenvertaisuuteen. Harjoituksissa tuodaan esiin vaatimus globaalista yhdenvertaisuudesta ja pohditaan sekä valtion vastuuta että jokaisen ihmisen mahdollisuuksia yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Neljäs osa Oikeus elämään ja kokonaisvaltaiseen kehitykseen liittyy lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteeseen siitä, että jokaisella lapsella on oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehitykseen (artikla 6). Osa sisältää monipuolisia ja toiminnallisia harjoituksia eri lapsen oikeuksista, jotka kaikki ovat Oikeus elämään ja kehitykseen -yleisperiaatteen toteutumisen ehtoja. Harjoituksissa pohditaan, miksi oikeus on tärkeä, miten se toteutuu omassa elämässä tai maailmassa ja miten oikeutta voisi edistää.

2. Käyttöohjeet materiaalin osaan *Oikeus osallistua ja vaikuttaa*

”Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.”

12. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) lyhennettynä

”Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.”

13. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) lyhennettynä

Nyt edessäsi on materiaalin toinen osa:

Oikeus osallistua ja vaikuttaa.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lasten näkemykset tulee kuulla ja huomioida lapsen ikätason mukaan heitä koskevassa päätöksenteossa. Lisäksi lapsilla on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen sekä oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lisäksi oppilailla on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä. Lasten täytyy tuntea osallistumiseen liittyvät oikeutensa ja harjoitella niiden käyttämistä, jotta ne voivat toteutua.

Lapsen oikeus! –materiaalin toiseen osaan on koottu menetelmiä ja harjoituksia, joiden avulla oppilaat vahvistavat taitojaan ilmaista ja perustella mielipiteensä, kunnioittaa muiden näkemyksiä ja osallistua. Opettaja voi soveltaa menetelmiä läpi oppimiskokonaisuuden sekä muun opetuksen tukena. Lisäksi materiaalissa on vinkkejä osallisuuden vahvistamiseen osana arjen koulutyötä. Mitä oikeuksia käsiteltäisiin -harjoituksen avulla oppilaat voivat osallistua lapsen oikeuksiin liittyvän monialaisen oppimiskokonaisuuden suunnitteluun. Vaikuttamisen monet keinot –harjoituksessa tutustutaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoihin, ja voidaan suunnitella oma vaikuttamisprojekti.

Jokaiseen harjoitukseen on merkitty suositeltu kohderyhmä ja harjoituksen arvioitu kesto, tavoite, tarvittavat materiaalit ja esimerkkejä eri oppiaineiden opetussuunnitelmien tavoitteista ja sisällöistä, joita harjoitus tukee, sekä ohjeet ja mahdollisesti vinkkejä jatkokäsittelyyn.

”Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Valtion tulee kunnioittaa vanhempien lapselle antamaa ohjausta tämän oikeuden käyttämisessä.”

14. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) lyhennettynä

”Lapsilla on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä.”

15. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989) lyhennettynä

Opettaja on ryhmänsä paras asiantuntija. Harjoitukset on suunniteltu niin, että ne on mahdollista ottaa nopeasti käyttöön ja niitä on helppoa soveltaa oman ryhmän mukaisiksi.

Tärkeää on jokaisen harjoituksen yhteydessä purkaa harjoitus eli keskustella, miltä harjoitus tuntui ja heräsikö siitä kysymyksiä, sekä kerrata, miten harjoitus liittyy lapsen oikeuksiin ja miten oppilas omalta osaltaan voi edistää oikeuden toteutumista. Harjoitukseen liittyvät lapsen oikeuksien sopimuksen artiklat ovat tiedoksi opettajalle – niitä ei sellaisenaan tarvitse käydä läpi oppilaiden kanssa. Harjoitukseen on kirjattu vinkkejä, miten oikeuden merkityksen voisi oppilaille sanoittaa.

”Koulutuksen tulee pyrkiä kehittämään lapsen kasvua täyteen mittaansa. Koulutuksen tulee edistää ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista.”

– 29. artikla, [YK:n lapsen oikeuksien sopimus \(1989\) lyhennettynä](#)

Julkilausemia lapsen oikeuksien sisällyttämisestä opetukseen:

”Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien tuntemista ja arvostamista sekä niiden mukaista toimintaa. [...] Oppilaat oppivat tuntemaan Lapsen oikeuksien sopimuksen pääperiaatteet ja pohtivat, mitä ne tarkoittavat heidän elämässään ja toiminnassaan.”

– Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2), Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)

”Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti.”

– 42. artikla, YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989)

”Valtioiden tulee varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestäväen kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot koulutuksen kautta, joka arvostaa esimerkiksi kestävää kehitystä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä.”

– Tavoite 4.7., YK:n Kestäväen kehityksen ohjelma, Agenda 2030 (2015)

”YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa perusopetukselle oikeudellisen perustan. Sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimuksen yleisperiaatteet, jotka ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään sekä yksilölliseen, ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen.”

– Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet, s. 15, Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)

3. Mikä lapsen oikeuksien sopimus?

Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) yleiskokouksessa 20.11.1989.

Lapsen oikeuksien sopimus syntyi turvaamaan lasten erityisiä tarpeita ja heidän asemaansa aikuisten maailmassa. Sopimukseen on kirjattu yhteisesti hyväksytyt oikeudet, jotka katsotaan ihmisarvoisen lapsuuden edellytyksiksi "ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin mielipiteisiin, kansallisuuteen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen tai syntyperään" katsomatta. Sopimuksen suunnittelussa oli mukana valtioiden päättäjiä, eri alojen asiantuntijoita sekä UNICEFin ja muiden kansalaisjärjestöjen edustajia.

Oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle kaikkialla maailmassa

Lapsen oikeuksien sopimus on osa ihmisoikeusjärjestelmää ja sitä ohjaavat ihmisoikeussopimusten yleisperiaatteet. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle kaikkialla maailmassa (universaaliuden periaate). Sopimukseen on valittu lapsen elämän ja kehityksen kannalta kaikkein välttämättömimmät oikeudet (perustavanlaatuisuus). Lisäksi oikeudet ovat keskenään yhtä tärkeitä (jakamattomuus), ne kuuluvat jokaiselle ihmisyyden perusteella, eikä yhtään niistä voi ottaa keneltäkään pois (luovuttamattomuus). Lapsen oikeuksien sopimus koskee jokaista alle 18-vuotista.

Sopimuksen sisältö

Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemyksen kunnioittaminen.

Sopimuksen 54 artiklaa voi jakaa kolmeen osaan seuraavasti:

1. Artiklat 1 – 41: käsittelevät oikeuksia, joita lapsella on: kehitykseen, nimeen, kansalaisuuteen, yhdenvertaiseen kohteluun, koulutukseen, ravintoon, perhe-elämään, osallistumiseen, leikkiin, suojeeluun, terveyteen, hätäapuun
2. Artiklat 42 – 45: käsittelevät sopimuksen täytäntöönpanoa ja tähän liittyvää seurainta
3. Artiklat 46 – 54: käsittelevät sopimuksen voimassaoloa

Vaikka lapsen oikeudet on pyritty kattavasti kirjaamaan sopimukseen, ei kyseessä ole muuttumaton asiakirja. Uudenlaiset ongelmat ja muuttuvat olosuhteet vaativat sopimuksen päivittämistä ja uudelleenarviointia. Eräs tällainen kehitysaskel tapahtui toukokuussa 2000, kun sopimukseen liitettiin kaksi lisäpöytäkirjaa, toinen lasten osallistumisesta aseellisiin konflikteihin

ja toinen koskien lapsikauppaa, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa. Vuonna 2011 sopimukseen liitettiin kolmas lisäpöytäkirja lasten valitusoikeudesta, jonka tavoitteena on vahvistaa sopimuksen täytäntöönpanoa ja valvontaa.

Lapsen oikeus – valtion velvollisuus

Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Ratifioimalla sopimuksen valtio sitoutuu muuttamaan lakinsa ja toimintansa sopimusta vastaavaksi – näin on tehnyt 196 valtiota, Suomi vuonna 1991! Vuonna 2018 sopimuksen ulkopuolella on ainoastaan yksi maa: Yhdysvallat. Maat raportoivat lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanosta YK:n lapsen oikeuksien komitealle, jonka tehtävänä on tarkkailla, että maat toimivat lasten edun mukaisesti. Lapsen oikeuksien sopimus on ensimmäinen valtioita laillisesti sitova ihmisoikeusasiakirja, joka käsittelee lapsen oikeuksia laajasti – Lapsen oikeuksien julistus vuodelta 1959 oli hyvin yleisluontoinen eikä sitonut valtioita oikeudellisesti. Sopimus velvoittaa valtiot toimimaan jokaisen lapsen parhaaksi, heidän erityistarpeensa huomioiden ja mielipiteitään kuunnellen. Lisäksi sopimus velvoittaa valtioita edistämään sopimuksen tunnettuutta kansalaisten keskuudessa ja kantamaan kansainvälisesti vastuuta lasten aseman parantamisesta.

Tärkeä nyt ja tulevaisuudessa

Maailmansotien inhimillinen kärsimys ja historiassa tapahtuneet suuret ihmisoikeusloukkaukset, kuten juutalaisten vainot Hitlerin natsisaksassa, ovat monien ihmisoikeussopimusten synnyn taustalla. Nämä julmat tapaukset ovat osoittaneet, että tarvitaan erityisiä, kansainvälisiä sopimuksia turvaamaan erityisryhmien - kuten lasten - asema valtioiden sisällä. Lapsen oikeuksien sopimus on muuttanut hallitusten ja yksittäisten ihmisten asenteita lapsia kohtaan. Sopimus oli ja on yhä ratkaisevan tärkeä sen turvaamiseksi, että maailman lapset tunnustetaan varauksetta ihmisiksi ja persooniksi, ja että kaikille heille kuuluvat samat oikeudet.

Valitettavasti, huolimatta lainsäädännöstä, oikeudet eivät toteudu kaikkialla ja kaikkien lasten kohdalla. Sopimukset eivät poista inhimillistä kärsimystä kokonaan, eivätkä ne anna takuuta onneen, mutta niiden olemassaolo kuvastaa tahtoa taistella epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Ja lopulta, tosin pienin harppauksin, sopimukset vaikuttavat positiivisesti erityisryhmien asemaan esimerkiksi uusien lakien muodossa. Siksi oikeuksista on tärkeää keskustella, jotta aikuiset ja lapset tuntevat lapsen oikeudet ja osaavat edistää ja vaatia niiden toteutumista.

Lapsen oikeuksien sopimus on UNICEFin työn perusta ja voima

UNICEF on YK:n lastenjärjestö, jonka tavoitteena on, että oikeudet toteutuvat kaikkialla jokaisen lapsen kohdalla. UNICEF työskentelee yhdessä paikallisten viranomaisten kanssa ja tavoitteena on, vahvistaa maiden

omia järjestelmiä siten, että ne pystyvät pitämään hyvää huolta lapsista. Kun lapsen oikeudet toteutuvat, lapset saavat kasvaa ja käydä koulua terveenä, pelkäämättä väkivaltaa ja riistoa. Oikeuksien toteutuminen on sekä itseisarvo että välttämätön edellytys kestäväle kehitykselle kaikkialla maailmassa.

4. Mikä ihmisoikeuskasvatus, mikä globaalikasvatus?

Ihmisoikeuskasvatuksella tarkoitetaan kaikkea kasvatasta, tiedotusta ja toimintaa, jonka tarkoituksena on tehdä ihmisoikeussopimuksia tunnetuksi ja edistää ihmisoikeuksien kunnioitusta ja toteutumista kaikkialla maailmassa. Lapsen oikeuksien sopimus on ihmisoikeussopimus, joka määrittelee erityiset lasten ihmisoikeudet. Lapsen oikeuksien sopimus myös velvoittaa ihmisoikeuskasvatukseen – sopimuksen 42. artiklan mukaan valtion on huolehdittava, että jokainen kansalainen tuntee lapsen oikeudet.

Gloaalikasvatus on yleisnimitys kasvatukselle, jolla pyritään vastaamaan globaalin maailman yhteiskunnallisen kasvatuksen haasteisiin. Gloaalikasvatuksen päämääränä on rakentaa oikeudenmukaisempaa, ihmisoikeuksia kunnioittavaa ja kestäväää maailmaa. Perusopetuksen tehtävää määriteltäessä opetussuunnitelmassa todetaan, että ”gloaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti”.

Ihmisoikeus- ja gloaalikasvatuksen avulla pyritään voimistamaan ihmisoikeuskulttuuria vaikuttamalla kokonaisvaltaisesti tietoihin, taitoihin, asenteisiin ja arvoihin.

Lapsen oikeus! -materiaalin...

- **...tiedollisina tavoitteina on esimerkiksi pohtia,**
  - mitä oikeus käytännössä tarkoittaa.
  - miksi oikeus on tärkeä.
  - miten oikeuden toteutumisesta huolehditaan (laillisuus).
  - miten oikeus toteutuu omassa elämässä, Suomessa ja globaalisti.
- **...taidollisina tavoitteina on esimerkiksi oivaltaa,**
  - mitä voi tehdä oikeuden puolustamiseksi ja edistämiseksi omassa elämässä, lähiympäristössä, Suomessa ja globaalisti.
- **...asenne- ja arvokasvatuksen tavoitteina on esimerkiksi vahvistaa**
  - tahtoa toimia ihmisoikeuksien puolesta
  - uskoa vaikutusmahdollisuuksiin kasvaa.
  - empatiataitoja.
  - tunnetta, että oikeuden puolustaminen ja edistäminen on tärkeää

Kriittisen ihmisoikeuskasvattajan MUISTILISTA

- **Muista ihmisoikeusperustaisuus** kaikessa opetuksessa. Myös harjoitusten ohjeistamisen ja tekemisen tulee vahvistaa yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta.
- **Huomioi oppilaiden osallistuminen** jokaisessa harjoituksessa.
- **Luo turvallinen ja moninaisuutta arvostava tila** identiteetin kehittymiselle. Puheissa ja toiminnassa on vältettävä sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai mihinkään muuhun tekijään liittyviä yleistyksiä ja ennakkoletuksia ja pyrittävä purkamaan niitä.
- **Vältä stereotyyppien vahvistamista.** Jokaisesta maailman osasta on annettava monipuolinen kuva ja jokaista lasta on käsiteltävä aktiivisena toimijana, ei esimerkiksi avun kohteena tai uhrina.
- **Tee ymmärrettäväksi, mutta älä yksinkertaista liikaa.** Sen lisäksi, että pohditaan, miten asiat ovat, on keskusteltava, miksi asiat ovat siten kuin ovat, mitä mahdollisten epäkohtien korjaamiseksi tehdään ja mitä jokainen voi tehdä.
- **Pura harjoitukset.** Jokaisen harjoituksen jälkeen on keskusteltava, miltä harjoitus tuntui ja miten se liittyy ihmisoikeuksiin sekä varmistettava muistilistan osien toteutuneen.
- **Huomioi ihmisoikeusperustaisuus kaikessa** koulun toimintakulttuurin kehittämisessä. Koulun kaiken toiminnan, hallinnon ja suunnittelun, opetuksen ja vuorovaikutuksen, tulee rakentua ihmisoikeuksien kunnioittamiselle ja ihmisoikeuskulttuurin vahvistamiselle.

Mielipiteen ilmaisemisen ja vaikuttamisen harjoittelua sekä osallisuutta vahvistavia työtapaehdotuksia

1. Näkemyspeukku (1.–6. Luokka)

TAVOITE 	<ul style="list-style-type: none"> • harjoitella mielipiteen ilmaisemista • harjoitella vaikuttamista palautteen antamisen kautta
TARVIKKEET 	–
KESTO 	5 min.
OPS 	1.–2. luokka: ÄI: T9, S1, YM: T14, S2, US: T5, T8, S3, ET: T1–T4, S1. 3.–6. luokka: ÄI: T1, S1, YM: T10, T14, S1, US: T9–T11, S3, ET: T2, T10, S1, S3 YH: T1, T3, T7, S2, S3

OHJEET:

Harjoitus toimii kaikissa oppiaineissa ja lähes mitä tahansa aihetta, kuten eri lapsen oikeuksia, käsiteltäessä. Näkemyspeukun avulla voi kerätä anonyymisti palautetta, äänestää tai alustaa tulevaa keskustelua. Oppilaskunnan hallituksen edustajat voivat kerätä palautetta eri asioista näkemyspeukun avulla!

- Kerro oppilaille, että seuraavaksi on näkemyspeukun vuoro. Pian esität väitteitä, joihin oppilaat vastaavat peukuttamalla.
- Anna ohjeet:
  - Jos oppilas on samaa mieltä väitteen kanssa, pyydä häntä kääntämään peukalonsa ylöspäin.
  - Jos oppilas on eri mieltä, pyydä häntä kääntämään peukalo alaspäin.
  - Jos oppilas ei ole samaa eikä eri mieltä, pyydä asettamaan peukalo vaakatasoon.
- Jos koet tarpeelliseksi, pyydä oppilaita sulkemaan silmänsä, jotta ”vaalisalaisuus säilyy” – tällöin oppilaat vastaavat, mitä aidosti ajattelevat. Jos taas haluatte käyttää näkemyspeukkuja keskustelun avauksena, on silmät hyvä pitää auki.

- Esimerkkiväitteitä, joiden avulla voi kerätä palautetta opetuksesta:
  - Opin tunnilla jotain uutta.
  - Minusta tuntuu, että näkemykseni kuultiin. / Minusta tuntuu, että mielipiteeni huomioitiin.
  - Sain kertoa, mitä minä ajattelin.
  - Olisin halunnut opiskella enemmän yksin.
  - Olisin halunnut opiskella enemmän yhdessä.
  - Olisin tarvinnut oppitunnilla enemmän apua.
  - Oppitunnilla oli hyvä työrauha.

PURKU:

- Kysy oppilailta, onko heillä vielä jotain muuta, mitä he haluavat sanoa.

Näkemyspeukun sijaan voi eri näkemysten ilmaisemiseen käyttää eri asentoja kuten kyykistymistä, seisoamista tai venyttämistä.

2. Mielopidejana (1.–6. luokka)

TAVOITE 	<ul style="list-style-type: none"> • harjoitella mielipiteen ilmaisemista ja sen perustelua • harjoitella muiden näkemysten kuuntelemista ja kunnioittamista • harjoitella demokratiataitoja
TARVIKKEET 	tilaa liikkua
KESTO 	10–15 min.
OPS 	1.–2. luokka: ÄI: T9, S1, YM: T14, S2, US: T5, T8, S3, ET: T1–T4, S1. 3.–6. luokka: ÄI: T1, S1, YM: T10, T14, S1, US: T9–T11, S3, ET: T2, T10, S1, S3 YH: T1, T3, T7, S2, S3 Harjoitus toimii kaikissa oppiaineissa ja mitä tahansa lapsen oikeutta käsiteltäessä Harjoitus on helppo tapa harjoitella mielipiteen ilmaisua sekä saada oppilaat osallistumaan aktiivisesti keskusteluun.

OHJEET:

- Pyydä oppilaat seisomaan riviin.
- Kerro, että he seisovat kuvitteellisella mielipidejanalla. Janan toinen pääty (esimerkiksi luokan toinen seinä) tarkoittaa ”täysin samaa mieltä” ja janan toinen pääty (esimerkiksi luokan vastakkainen seinä) tarkoittaa täysin eri mieltä.
- Kerro, että seuraavaksi esität väitteitä, joihin oppilaiden tulee vastata siirtymällä siihen kohtaan janaa, mikä edustaa heidän mielipidettänsä.
  - Esimerkkipäätteitä osallisuudesta ja mielipiteen ilmaisemisesta

Minulla on oikeus kertoa luokkakaverilleni, että hän on tyhmä, jos se on mielipiteeni. Oppilaiden pitää saada päättää, mitä koulussa opiskellaan ja minkä verran. Puolet kouluajasta pitäisi olla välituntia. Lasten pitää saada olla tietokoneella tai laitteella niin paljon, kuin he haluavat. Minun ikäiseni lapsen pitäisi saada äänestää eduskuntavaalissa. Saan vaikuttaa liian vähän koulun asioihin. Oppilaiden pitää saada päättää, millä tavalla koulussa opiskellaan, esimerkiksi yksin, ryhmässä työskennellen, lukemalla tai näyttölemällä

- Esimerkkipäätteitä lapsen oikeuksista.

Lapsen oikeudet kuuluvat kaikille lapsille. (totta) Siivoaminen on tyttöjen hommaa. Koulussa pitäisi käyttää koulupukua. Köyhyys poistuisi maailmasta, jos kaikki olisivat ahkerampia.

- Harjoitus toimii mitä tahansa aihetta käsiteltäessä. Opettaja voi keksiä väitteet itse. Myös oppilaille voi antaa tehtäväksi keksiä väitteitä jostain teemasta.
- Kysy jokaisen väitteen jälkeen oppilailta eri kohdista janaa perusteluita paikan valinnalle. Oppilaat saavat vaihtaa paikkaa, mikäli muuttavat mieltään. Koeta saada oppilaat vastaamaan toistensa kommentteihin ja keskustelemaan.

HUOM! Jos keskustelu ajautuu joihinkin ihmisryhmää tai sukupuolta syrjiväksi, ohjaa keskustelu takaisin ihmis-oikeusperustaiseksi esimerkiksi muistuttamalla, että ketään ei saa syrjiä ja jokaisella on yhtäläiset oikeudet.

PURKU

- Kertaa, että lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lapsen oikeuksiin on kirjattuna lapsen oikeus ilmaista mielipiteensä siten, ettei se loukkaa muiden oikeuksia, ja lapsen oikeus osallistua ikätasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon.

Ajan- ja tilankäytön vähentämiseksi voit mielipidejanan sijaan toteuttaa näkemyspeukun silmät avoinna mihin tahansa opetuksessa käsiteltävään asiaan liittyen.

3. Väittely (1.–6. luokka)

TAVOITE 	<ul style="list-style-type: none"> • harjoitella roolin ottamista, mielipiteen perustelemista ja muiden näkemysten kuuntelemista. • ymmärtää, että asioita voi tarkastella monesta näkökulmasta.
TARVIKKEET 	Väitteet joko lapuille tai taululle kirjoitettuna
KESTO 	20–45 min.
OPS 	1.-2. luokka: ÄI: T9, S1, YM: T14, S2, US: T5, T8, S3, ET: T1–T4, S1. 3.–6. luokka: ÄI: T1, S1, YM: T10, T14, S1, US: T9–T11, S3, ET: T2, T10, S1, S3 YH: T1, T3, T7, S2, S3

OHJEET:

Väittely toimii kaikissa oppiaineissa ja lähes mitä tahansa aihetta, esimerkiksi eri lapsen oikeuksia käsitellessä.

- Jaa luokka puoliksi tai oppilaat pienryhmiin.
- Anna ryhmille vastakkaiset väitteet.
  - Voit joko jakaa ryhmän todellisten näkemysten perusteella tai voit antaa oppilaille valmiit näkemykset. Jos annat oppilaille ennalta päätetyn näkökulman, muistuta oppilaita, että nyt he eivät perustele omaa mielipidettään vaan annettua väitettä. Ei siis haittaa, vaikka oppilas ei oikeasti olisi väitteen kanssa samaa mieltä.
  - Voit valita väittelylle minkä tahansa aiheen, joka sopii käsittelemäänne asiaan. Esimerkkejä väittelyaiheiksi:

*Lasten kuuluu auttaa kotitöissä.
Kesäloman pitää olla pidempi.
Kouluviikosta pitää tehdä kuusipäiväinen.
Lapset saavat pelata niin paljon kuin haluavat.
Älypuhelimet eivät kuulu alle 10-vuotiaille.
Koulupäivät loppumaan jo kello 12!
Oppilaiden pitää käyttää koulupukua.*

- Väittelyyn valmistautuminen
  - Kerro, että oppilaiden tehtävänä on keksiä perusteluita väitteelle ja määrittele, kuinka paljon valmistautumiseen saa käyttää aikaa.
  - Vanhempia oppilaita voit kehottaa myös miettimään puolustusta: miten toinen ryhmä voi perustella näkemystämme vastaan ja miten me voimme puolustautua.
  - Vanhempia oppilaita voi kehottaa etsimään internetistä tietoa väitteensä tueksi.

- Väittely
  - Väittelyjoukkueesta 2–4 jäsentä menee luokan eteen väittelemään.
  - Väittelyn kesto vaihtelee viidestä minuutista puoleen tuntiin.
  - Väittelijät puolustavat omaa näkemystään perustelu kerrallaan ja pyrkivät perustelemaan vastaväittäjien näkemykset kumoon.
  - Oppilaat, jotka eivät väittele, tarkkailevat tilannetta.
  - Väittelyn lopuksi voitte äänestää, kumpi puoli argumentoi paremmin.

PURKU

- Käykää väittelyn jälkeen läpi, miltä väittely tuntui. Kysy yleisöltä, millaisia perusteluita väittelijät käyttivät: mitkä olivat erityisen hyviä ja mitkä huonoja.
- Jos väittelyssä esitettiin epätosia perusteluita, on opettajan hyvä oikaista virheelliset käsitykset jälkikäteen.

4. Vinkkejä osallisuuden vahvistamiseen osana arjen koulutyötä

Oppilaiden osallistumisen ja näkemysten huomioimisen tulisi olla koulun toimintakulttuurin perusta. Oppilaiden osallisuutta voi vahvistaa samanaikaisesti sekä koulun ja luokan arjessa erilaisin toimintatavoin että muuttamalla koulun toimintakulttuuria osallisuutta tukevaksi.

Peruskoulun rehtorit, opettajat ja opettajaopiskelijat ovat ehdottaneet seuraavia vinkkejä, joilla voi vahvistaa oppilaiden osallistumista ja näkemysten huomioimista osana arjen koulutyötä:

Palaute- / idealaatikko luokkaan

”Laatikko voidaan askarrella yhdessä esimerkiksi lukuvuoden alussa. Voitte sopia, että laatikkoon voi laittaa KIITOS JA KEHU -lapuille, mikä sujuu luokassa hyvin. MUUTOS-lapuille voi ehdottaa, minkä asian pitäisi olla toisin. Sopikaa, milloin laatikko tarkastetaan.”

Toivetunti

”Sovimme, kuinka usein tai mistä syystä (esimerkiksi hyvin sujuneet tunnit) pidämme toivetunnin. Oppilaista valitaan puheenjohtaja, joka kerää muiden oppilaiden ehdotuksia taululle tai papereille siitä, mitä tehdään toivetunnilla. Sen jälkeen pidetään äänestys. Jokainen saa antaa kahdelle toiveelle äänensä. Alkuperuksessa olen käyttänyt lasipurkkeja, joihin oppilaat saavat käydä tiputtamassa makaronin.”

Oppilaat keksivät oppitunneilla tehtävien sisältöjä

”Matikan esimerkkilaskussa annan yhden oppilaan nimetä laskun henkilöt, toisen oppilaan päättää, mitä lasketaan. Esimerkiksi ’Kuinka monta timanttia / karkkia / lelia on Zahralla ja Veetillä yhteensä?’ Kirjoituseksimerkeissä / saneluissa annan yhden oppilaan valita netistä kuvan, josta virkkeet tehdään ja toisen sanella muille kirjoitettavan virkkeen.”

Pienet vastuutehtävät

”Annan kaikille oppilaille pieniä vastuutehtäviä pitkin kouluarkea. Joku sammuttaa valot, joku jakaa kynät ja paperit, joku pyyhkii taulun.”

Jokainen oppilas on oppilaskunnan jäsen

”Koulu on yhteiskunta pienoiskoossa. Demokratian harjoittelun kannalta on tärkeää, että oppilaat oivaltavat, että oppilaskunnan hallitus edustaa oppilaskuntaa eli kaikkia oppilaita. Muistutan tästä aina, kun on tilaisuus. Kun oppilaat keksivät jotain parannusehdotuksia koulun toimintaan, niin keskustelemme, mitä oppilaskunta eli oppilaat voisivat tehdä ja miten oppilaskunnan hallitus voisi tässä vaikuttaa.”

Tulevaisuusverstaat koulun kehittämiseksi

”Karhusuon koululla Espoossa tulevaisuusverstaat on oppilaskuntatoimintaan kytkeytyvä ja oppilaita osallistava, monialainen oppimiskokonaisuus. Ensin oppilaskuntaopettajat ohjaavat kuudesluokkalaisille tulevaisuusverstaan, minkä jälkeen kutoset puolestaan ohjaavat tulevaisuusverstaan 3.–5. luokkalaisille. Noin nelituntisen tulevaisuusverstaan alussa järjestetään valitustuokio, jolloin oppilaat kirjoittavat fläppipapereille näkemyksiään siitä, mikä koulussa estää oppilaita oppimasta tai voimasta hyvin. Valituskierroksen jälkeen tehdään valintakierrös; jokainen oppilas saa antaa yhteensä kolme ääntä asioille, joihin pitää puuttua. Äänestyksen jälkeen päätetään asiat, joiden parissa ryhdytään työskentelemään. Noin kuukauden ajan tulevaisuusverstaan työryhmät kokoontuvat kerran viikossa pohtimaan, miten ongelman voisi ratkaista ja minkä tahojen kanssa voisi tehdä yhteistyötä. Kuukauden kuluttua ryhmät esittelevät koulun johtoryhmälle kehittämiskohteensa sekä löytämänsä ratkaisuehdotukset ja vaikuttamiskeinot. Esittelyjen jälkeen päätetään, mitkä ehdotukset toteutetaan.”

Materiaalivinkkauksia osallisuuden vahvistamiseen ja oppilaskuntatoimintaan

Uuden opetussuunnitelman mukaan osallisuuden ja demokraattisen toiminnan tulee olla toimintakulttuurin kehittämisen ja kaiken toiminnan perustana. Oppilaskunta on itseisarvo oppilaiden osallistumisen lisäämiseksi sekä oivallinen väylä demokraattisen yhteiskunnan toiminnan harjoitteluksi. Lisäksi se on jokaisen koulun lakisääteinen velvoite.

Allianssin ja Opinkirjon ylläpitämältä Oma oppilaskunta –sivustolta saa vinkkejä oppilaskunnan toiminnan toteuttamiseen.

- [Oma oppilaskunta](#) –sivusto: ”Oma Oppilaskunta on työkalupakki oppilaskuntatoiminnan kehittämiseen ja osallisuuden edistämiseen”

Opetushallitus on koonnut Hyvien käytäntöjen listan osallisuuden ja oppilaskuntatoiminnan tueksi

- [Hyviä käytäntöjä koulun arkeen](#) –edu.fi-sivusto:
”Jokaisessa koulussa on oma toimintakulttuurinsa. Siksi lasten ja nuorten osallisuutta voidaan edistää hyvin monella tavalla. Tarjolla on myös valmiita työkaluja, joiden avulla koulun toimintaa voidaan kehittää oppilaita aktivoivaan ja innostavaan suuntaan. Tällä sivulla on koottuna erilaisia malleja ja käytänteitä, joista voi saada ideoita oman toimintakulttuurin kehittämiseen osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edistäväksi.”

5. Mitä oikeuksia käsiteltäisiin? -monialaisen oppimiskokonaisuuden suunnittelua (1.–6. luokka)

TAVOITE 	<ul style="list-style-type: none"> • kerrata lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöä • harjoitella demokraattista päätöksentekoa • suunnitella lapsen oikeus -teemaisen monialaisen oppimiskokonaisuuden sisältöjä
TARVIKKEET 	Lapsen oikeuksien teemat (kts. ohje kohta 3.), makaroneja, 9 tai 14 purkkia / kuppia
KESTO 	30 min.
OPS 	1.-2. luokka: ÄI: T9, S1, YM: T14, S2, US: T5, T8, S3, ET: T1–T4, S1. 3.–6. luokka: ÄI: T1, S1, YM: T10, T14, S1, US: T9–T11, S3, ET: T2, T10, S1, S3 YH: T1, T3, T7, S2, S3

OHJEET:

- Kerro oppilaille, että kouluvuoden edetessä käsittelette joitakin lapsen oikeuksien artikloja, sopimuskohtia, hieman syvällisemmin. Pohdite, miksi oikeus on tärkeä, ja selvittäte, miten oikeus toteutuu Suomessa ja muualla maailmassa. Lisäksi selvittäte, mitä oikeuden toteutumisen edistämiseksi voisi tehdä ja toimitte mahdollisesti oikeuden edistämiseksi.
- Kerro, että oppilaat saavat vaikuttaa siihen, mitä oikeuksia käsitellette enemmän.
- Kirjoita lapsen oikeuksien sopimuksen teemat papereille. Kiinnitä paperit taululle. Käykää teemat yhdessä läpi ja keskustelkaa, mitä ne tarkoittavat. Pyydä oppilaita pohtimaan, mitä niistä he haluaisivat käsitellä.
  - Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys
  - Lepo, leikki ja vapaa-aika sekä kulttuurielämä
  - Koulunkäynti ja oppiminen
  - Suojelu väkivallalta ja kaikelta hyväksikäytöltä
  - Syntymärekisteröinti ja oikeus nimeen ja kansalaisuuteen
  - Pakolaislapsen suojelu
  - Perhe ja huolenpito
  - Terveys
  - Oma mielipide ja osallistuminen
- Äänestys: Jaa jokaiselle oppilaalle kolme makaronia (tms.). Sijoita papereille kirjoitetut lapsen oikeuksien sopimuksen teemat esimerkiksi luokan eteen pöydille ja kunkin lapun vierelle purkki. Pyydä oppilaita viemään makaronit valitsemiensa teemojen kohdalla oleviin purkkeihin.

PURKU:

- Kertaa, että kaikki oikeudet ovat yhtä arvokkaita ja tärkeistä oikeuksista te olette nyt sopineet käsittelevänne eniten ääniä saaneita. Kertaa, että lapsilla on lisäksi oikeus esittää mielipiteensä itseään koskevissa asioissa ja että ne on otettava huomioon lapsen ikätason mukaisesti.

HUOM! Oikeudet voi ryhmitellä myös erilaisten teemojen alle.

6. Vaikuttamisen monet keinot -harjoitus ja työtapaehdotus (4.–6. luokka)

TAVOITE 	<ul style="list-style-type: none"> tutustua erilaisiin vaikuttamiskeinoihin harjoitella aktiivista yhteiskunnan jäsenyyttä pohtia, miten haluaisi itse vaikuttaa esimerkiksi lapsen oikeuksien edistämiseksi (saada kokemus yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta)
TARVIKKEET 	Lapsen oikeuksien teemat (kts. ohje kohta 3.), makaroneja, 9 tai 14 purkkia / kuppia Lapsen oikeuksien timantti –kortit (LIITE) s. 18 (valinnainen), Vaikuttajan monet keinot –kortit (LIITE) s. 19 , kyniä, papereita
KESTO 	1 oppitunti
OPS 	3.-6. luokka: ÄI: T1, S1, YM: T10, T14, S1, US: T9–T11, S3, ET: T2, T10, S1, S3 YH: T1, T3, T7, S2, S3

OHJEET:

Vaikuttamisen monet keinot -harjoituksen voi toteuttaa sellaisenaan ja tutustua yhteiskunnallisen vaikuttamisen muotoihin. Työtapaehdotuksena on, että harjoituksen voi toteuttaa esimerkiksi osana lapsen oikeuksiin liittyvää monialaista oppimiskokonaisuutta käsiteltäessä jotain oikeutta. Tällöin ryhmän kanssa voidaan suunnitella ja toteuttaa vaikuttamisprojekti, jonka tavoitteena on käsiteltävän oikeuden edistäminen.

- Kertaa, että lähes kaikki maailman maat, myös Suomi, ovat sitoutuneet noudattamaan Lapsen oikeuksien sopimusta. Tämä tarkoittaa, että sopimuksen toteutumisesta huolehtiminen on valtion ja aikuisten vastuulla. Huolimatta lupauksista oikeudet eivät toteudu kaikkien lasten kohdalla. On tärkeää, että kaikki lapset ja aikuiset tuntevat lapsen oikeudet, jotta niiden toteutumista osataan vaatia. Myös lapset voivat monella tavalla edistää ja vaatia oikeuksiansa toteutumista.
- Kerro, että seuraavaksi pohditte, miten oppilaat voisivat olla muuttamassa koulua / kuntaa tai lähiympäristöä / Suomea / maailmaa sellaiseksi, jossa lapsen oikeudet toteutuvat entistä paremmin. Sopikaa yhdessä harjoituksen viitekehyyksi joko koulu, kotikunta tai lähiympäristö, Suomi tai maailma.
- Valitkaa lapsen oikeus, jonka toteutumista haluatte edistää. Voitte joko valita yhteisen oikeuden tai oppilaat voivat valita esimerkiksi Lapsen oikeuksien timantti -korttien avulla oikeuden, jonka toteutumista tulisi edistää. Pyydä oppilaita pohtimaan:
  - Mitä valittu oikeus tarkoittaa ja miksi se on tärkeä?
  - Mikä asia estää oikeutta toteutumasta?
  - Miten oikeus voisi toteutua entistä paremmin? Miten oikeuden toteutumisen ”este” saadaan poistettua?

- Voitteko itse muuttaa asian vai pitääkö teidän vaikuttaa ihmisiin, jotka voivat muuttaa asian?
- Kenen pitää tehdä ja mitä, jotta oikeus toteutuu paremmin? Muistuta oppilaita, että muutokseen tarvitaan aina toimija ja toiminta!
- Jaa oppilaille Vaikuttajan monet keinot -kortit.

HUOM! Voit jättää korteista pois ne, jotka katsot olevan liian vaikeita ryhmällesi.

- Pyydä oppilaita tarkastelemaan kortteja ja pohtimaan:
  - Mikä on mielestänne paras vaikuttamiskeino, josta valittu oikeus toteutuu paremmin?
  - Miksi valitsemanne vaikuttamiskeino on mielestänne hyvä keino?

PURKU

- Käykää yhdessä läpi, mitä tavoitteita ja keinoja kukin ryhmä on valinnut sekä valintojen perustelut.
- Kerratkaa, että ihmisoikeuksien toteutuminen on ensisijaisesti valtion vastuulla. Jokaisen tehtävänä on kunnioittaa muiden oikeuksia. Lisäksi jokainen voi omalla toiminnallaan edistää oikeuksien toteutumista.

TOIMINTATAPEHDOTUS:

Voitte laajentaa harjoitusta suunnittelemalla keskustelun pohjalta vaikuttamistempauksen, jonka toteutate yhdessä.

LÄHDE:

Harjoitus muokattu Oxfamin [Global Citizenship in the Classroom –materiaalista](#), s.18.

Lähteet

tietoa ihmisoikeuksista ja vinkkejä ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaaleihin

Tietosivuja lapsen oikeuksista ja ihmisoikeuskasvatuksesta

[Lapsen oikeudet -tietosivu](#), Suomen UNICEF

[Lapsen oikeudet -tietosivusto](#), Lapsen oikeuksien viestinnän yhteistyöverkosto

[Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child](#): Fully Revised Third Edition, (Lapsen oikeuksien käsikirja), UNICEF

[Ihmisoikeuskasvatus](#), Ihmisoikeuskeskus

Materiaalivinkkauksia koulujen globaali- ja ihmisoikeuskasvatukseen Suomen UNICEFiltä

[Lapsen oikeudet toiminnallisesti](#) -opas, Suomen UNICEF (2015)

”Opas on tarkoitettu tukemaan kasvattajia lasten ihmisoikeuskasvatuksessa. Osa harjoitusten esimerkeistä on koulumaailmasta, mutta opas soveltuu hyvin myös muihin kasvatusympäristöihin.”

[Oikeuden aika! -opas lapsen oikeuksiin](#), Suomen UNICEF (2004, 2009)

”Opas esittelee tiiviisti, mitä ovat lapsen oikeudet ja antaa vinkkejä opettajalle aiheen käsittelyyn oppilaiden kanssa. Opas perustuu harjoituksiin, joiden kautta oppilas oppii hahmottamaan, mitä lapsen oikeudet ovat ja mikä on niiden merkitys itselle ja lapsille muualla maailmassa”

[UNICEF-kävely](#), Suomen UNICEF

”UNICEF-kävely on kouluille suunnattu liikunta- ja varainhankintapahtuma sekä opettajalle monipuolinen työkalu opetussuunnitelman mukaiseen globaali- ja ihmisoikeuskasvatukseen.”

[Ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaalit](#), Suomen UNICEF

” UNICEFin ihmisoikeus- ja globaalikasvatusmateriaalien avulla voit käsitellä lapsen oikeuksia ja kestävän kehityksen tavoitteita osana opetusta.”

Materiaalivinkkauksia koulujen globaali- ja ihmisoikeuskasvatukseen muilta toimijoilta

[Compasito – lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja](#), Euroopan Neuvosto (2012)

”Compasito antaa perustiedot lapsen ihmisoikeuksista ja ihmisoikeuskasvatuksen tavoitteista niin eurooppalaisessa kuin laajemmassa kansainvälisessä perspektiivissä. Teos sisältää 40 vaikeustasoltaan vaihtelevaa käytännön harjoitusta sekä vinkkejä konkreettisiksi toimintaideoiksi harjoitusten jälkeen. Harjoitukset on tarkoitettu 6–13-vuotiaille.”

[Ihmisoikeudet.net -sivusto](#), Ihmisoikeusliitto

”Sivustoon on koottu perustiedot ihmisoikeuksista: Ihmisoikeuksien historia, tärkeimmät oikeudet, ihmisoikeussopimukset ja eri valvontamekanismit. Oikeuksien toteutumista tarkastellaan eri globaalikasvatukseen liittyvien teemojen kautta kansainvälisesti ja Suomessa. Sivustolla on materiaalia ja harjoituksia kasvattajien käyttöön.”

[Gloaalikasvatuksen vinkkipankki](#), Gloaalikasvatusverkosto

”Gloaalikasvatuksen vinkkipankista löytyy lukuisia ideoita siihen, miten gloaalikasvatusta voi toteuttaa käytännössä. Vinkkeihin on koottu järjestöjen tuottamia materiaaleja ja opetusmenetelmiä gloaalikasvatuksen teemoista. Tarjolla on myös koulutusvinkkejä ja moneen oppiaineeseen sopivia kouluvierailuja.”

[Gloaalikoulu](#), Plan International Suomi

”Planin gloaalikoulu on gloaalikasvatuksen kokonaisuus, joka tarkastelee globaaleja kehityskysymyksiä erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta. Se tarjoaa käyttäjilleen monipuolisia välineitä maailman ymmärtämiseen ja muuttamiseen.”

[Lasten sivut](#), Lapsiasiavaltuutetun toimisto

”Lasten sivut soveltuvat alakouluissa monen oppiaineen ja myös oppiaineiden rajat ylittävään opetukseen. Sivulla kerrotaan lapsen oikeuksista erilaisten hahmojen ja heidän maailmojensa kautta. Kukin hahmo edustaa tiettyä lapsen oikeutta. Jokaisen hahmon maailmasta löytyy tehtävää, katsottavaa tai kuultavaa. Sivuilta löytyy myös vinkkejä erilaisiin ongelmiin ja huoliin, joita lapset voivat kohdata. Sivut on suunniteltu siten, että lapsi pystyy käyttämään sivua itsenäisesti.”

[Monimuotoiset perheet](#) -verkosto

”Monimuotoisista perheistä kertovaa opetusmateriaalia ammattilaisille ja opiskelijoille.”

[Sateenkaarisanasto](#), Seta

”Sanasto sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta.”

Lapsen oikeuksien timantti -kortit (LIITE)

A. Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.	B. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.	C. Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua.
D. Lapsella on oikeus elämään ja kehitykseen. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.	E. Lapsella on oikeus niemeen ja kansalaisuuteen. Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen.	F. Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.
G. Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.	H. Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.	I. Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.
J. Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan.	K. Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen.	L. Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.
M. Pakolaislapsia tulee suojella ja huolehtia, että oikeudet toteutuvat myös heidän kohdallaan.	N. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia.	

Vaikuttajan monet keinot -kortit (LIITE)

Teen tietoisia kulutusvalintoja eli pohdin miten toimintani vaikuttaa ympäristöön ja ihmisten hyvinvointiin: mitä ostan, mitä syön, miten pukeudun ja mihin käytän rahaa?

Osallistun oppilaskunnan toimintaan. Olen oppilaskunnan hallituksen jäsen tai ehdotan asioita, joita oppilaskunnassa edistettäisiin.

Kiinnitän huomiota siihen, miten puhun ja millaisia asioita jaan sosiaalisessa mediassa, jotta toimin tavoitteeni mukaan.

Teen taideteoksen, runon tai näytelmän, jolla pyrin tekemään tärkeän asian tunnetuksi tai saan ihmiset toimimaan sen puolesta.

Etsin asiasta tietoa, jotta ymmärrän paremmin.

Lisään tietoisuutta asiasta järjestämällä aamunavauksen koululla.

”Lobbaan” eli kerron tärkeästä asiasta henkilölle, joka voi vaikuttaa siihen: esimerkiksi poliitikolle, viranomaiselle tai koulun rehtorille. Lähetän hänelle kirjeen tai sähköpostin tai menen tapaamaan häntä.

Teen julisteita, joilla levitän tietoa asiasta ja vaikutan ihmisten ajatuksiin tai toimintaan.

Kirjoitan mielipidekirjoituksen aiheesta.

Selvitän jonkun järjestön tai muun toimijan, joka edistää asiaa. Järjestän varainkeruutempauksen ja lahjoitan järjestölle.

Lisään tietoisuutta aiheesta ja kannustan ihmisiä toimimaan asian puolesta tekemällä youtube-videon.

Järjestän mielenosoituksen tai tempauksen aiheen puolesta.